

Lärarhandledning

Det
ingen får
om veta
pappa

av Lucas Svensson



DET INGEN FÅ VETA OM PAPPA

Alla bär på hemligheter. En del vill vi hålla inom oss hela livet. Andra vill ut, de skaver och stör, men modet räcker inte till för att berätta – inte ännu... Aj har en stor hemlighet som hon absolut inte får berätta för någon.

LÄRARHANDLEDNINGEN

Denna handledning ger ingångar till samtal kring föreställningen och elevernas upplevelser av den. Här finns en resumé samt uppslag om hur man kan få igång ett samtal eller efterarbete med eleverna kring föreställningen.

För att få fler ingångar och tankar kring hur teaterupplevelser kan bearbetas i skolan kan man beställa skriften *Att öppna nya världar* på Riksteaterns webbplats: skolscenen.riksteatern.se/attoppnanyavarldar

Samtalet efter en föreställning är, precis som den kvalitativa teatern, en resa ut i okänd mark där frågorna är viktigare än svaren. I samtal öppnas möjligheter att möta tankar, känslor och sammanhang som vidgar våra referensramar och ger oss nya erfarenheter. Att samtala och diskutera är ett sätt att formulera och pröva antaganden, reflektera över erfarenheter och kritiskt granska olika påståenden och förhållanden.

INFÖR TEATERBESÖKET

För att få en så bra upplevelse som möjligt är det viktigt att eleverna är förberedda på sitt teaterbesök. Berätta vad föreställningen heter, hur många som är med och att det är en föreställning som bygger en av skådespelarnas eget liv.

Förbered eleverna på vad ett teaterbesök är för något och hur det är att gå på teater. Diskutera till exempel skillnaden mellan teater och film – att teater är något som sker i verkligheten och att skådespelarna ser och hör allt som publiken gör. Du kan också prata kring deras tidigare erfarenheter av teaterbesök.

- Har de sett teater tidigare?
- Vilken föreställning var det?

DRAMATIKERN

Lucas Svensson, utbildad på Dramatiska Institutet, Stockholm. Har varit verksam på Unga Klara, Malmö Dramatiska teater, Teater Galeasen, Göteborgs Stadsteater m. fl. Husdramatiker på Dramaten mellan 2003–2010.

Han har fått ett antal priser och hans dramatik har spelats bland annat i Tyskland, Danmark, Serbien och Ryssland.

REGISSÖREN

Michael Cocke har regisserat en mängd uppsättningar för barn och ungdom. 1992 fick han regeringens pris för årets bästa barn- och ungdomsföreställning *Mod* på Västerbotten-teatern.

”Att arbeta med teater för barn och ungdomar är vårt viktigaste och mest inspirerande uppdrag. Genom skolteater får vi kontakt med alla barn i samhället. Alla barn ska ha rätt till lika kvalitativ och påkostad teater som vuxna får, oavsett var man bor i Sverige.”

Under 2000-talet regisserade Michael Cocke de uppmärksammade föreställningarna *Elektras sysstrar*, *Elektras Bröder* och *Elektra Show* som ur olika perspektiv berättade om hur det är att leva i hederskulturer i Sverige.

Michael har varit konstnärlig ledare på Folkteatern i Gävleborg och Örebro Länsteater. Han har regisserat många föreställningar för barn och unga, på senare år bland annat de kritikerrosade föreställningarna *Vargar i väggarna*, *Hemligheter* och *Kärleken är fri!?*.

SCENOGRAFEN

Katrin Brännström är utbildad i teater- och filmscenografi vid Accademia di Belle Arti i Venedig. Katrin har sedan 1990-talet arbetat som scenograf och kostymdesigner framförallt i Sverige och Finland.

KOMPOSITÖREN

Görgen Antonson är sedan många år musiker och kompositör på Folkteatern Gävleborg. I samarbetet med Michael Cocke har han gjort musik till bland annat *Vargar i Vaggarna*, *Morbror Vanja* och *Körsbärsträdgården*.

KOREOGRAFEN

Jimmy Meurling har studerat vid Teaterhögskolan i Stockholm och Dramatiska Institutet med inriktning mot rörelseregi och är verksam som skådespelare, dansare, regissör och koreograf.

Jimmy Meurling har medverkat i ett femtiotal olika teater-, tv- och filmproduktioner.

ENSEMBLEN

Aja Rodas är en finländsk skådespelare. Hon har framförallt varit verksam i Sverige. Aja Rodas är utbildad vid Teaterhögskolan i Stockholm och gick ut mimprogrammet 1989. Sedan dess har hon frilansat både inom teater och film, jobbat mycket inom fria grupper och turnerat från norr till söder för den yngre publiken.

Hon har på senare år bland annat medverkat i *Alice i Underlandet*, *Hemligheter*, *Jag kommer härifrån*, *Körsbärsträdgården* (Folkteatern Gävleborg), *Katitzi* (Stadsteatern Vällingby) och *Klösiga katters klubb* (Mittiprickteatern)

Mats Jäderlund skådespelare utbildad vid Teaterhögskolan i Stockholm. Han har på senare år arbetat på bl a arbetat på Folkteatern Gävleborg (*Morbror Vanja*, *Kaukakiska Kritcirkeln*, *En turk en bög en Chilenare*) Örebro Länsteater och Uppsala Stadsteater.

Camilla Arvidsson är sen många anställd som musiker på Scenkonst Sörmland. Hon spelar fiol.

RESUMÉ

Skådespelarna hälsar publiken välkomna.

Camilla är beredd med sin fiol.

Aja ska när som helst börja spela rollen Aj. Mats spelar alla andra roller i en föreställning som dramatikern beskriver som en föreställning ”som blandar krass vardagsrealism med drömspel och fantasi”.

Aj säger till publiken ”Det finns en sak som ingen får veta om pappa”. Mamma säger ”tyst!”.

De är i Aj's nya skola. Barnen skrattar åt hennes namn. Läraren frågar om Aj's bakgrund och hennes familj. Hon kommer från Finland. Mamma jobbar på restaurang. Men när läraren frågar om hennes pappa ber hon om att få sjunga en sång. Det gör hon; ”ja tänk om jag hade en liten liten apa...”

Hemma frågar Aj mamma om sin pappa; Är jag lik honom? Aj har aldrig träffat sin pappa. Mamma försäkrar sig om att Aj inte pratar om honom i skolan. Aj berättar att hon säger att pappa är på hemligt uppdrag.

Aj visar ett foto av pappa som hon har. Han har en fiol. ”Titta jag skrattar likadant med munnen”. Hon berättar att i Vasa var mamma och pappa de vackraste i stan. Alla vände sig om efter dom.

Aj får ett brev från sin pappa. Då måste hon hålla i en kall sked. Annars faller hon ihop. Mamma säger åt henne ”var inte dum”. Aj släpper och då faller hon ihop. Camilla spelar på fiolen. Det blir som en dans. I dansen, i fantasin får hon kontakt med sin pappa, som i ett brev. Han säger att han är glad. Aj säger att hon och mamma väntar på honom. Och att hon ska skriva snart till honom.

Det är påskmeny på mammas restaurang. Aj sitter under ett bord och ser på när mamma serverar. Mamma är vacker och seglar fram

mellan borden. Men hon ser att mamma dricker en avec i smyg. Mammans arbetskompis Nå dyker upp och ger Aj en smörgås. Hon får komma ut i köket. Där spelar hon på glas med vatten med fingret. Nå frågar Aj om pappa, var han är. Hon säger att hon inte vet. Nå frågar: "Vill han inte vara med er?". Jodå, säger Aj, "varför skulle han inte vilja det?"

På kvällen vill Aj sova hos sin mamma. Hon är mörkrädd. Hon får det. Aj frågar om pappa och fängelset i Finland och varför han är där. Mamma vill inte riktigt svara. När Aj somnar drömmer hon att hon träffar pappa igen. De säger båda att de är glada. Att det är därför de skriver brev till varandra. För att den andra ska bli glad. Pappa berättar hur det ser ut i fängelset. Pappa säger att han har en i cellen bredvid som säger "släpp ut mig, snälla släpp ut mig". Eller är det pappa som säger det själv? Aj frågar när han kommer ut? Och så vaknar hon med ett skrik.

Aj står på skolgården. De andra barnen vill inte vara med Aj. Och de säger att om Aj slår dom får hon ett straff. Aj säger att det skulle vara "ciolt" med straff. Barnen säger att det inte heter "ciolt – det heter coolt". Aj måste hålla i det kalla brunnslocket.

Mamma måste gå och jobba på kvällen. Aj måste vara ensam hemma. Hon får se på TV och ha lampan tänd. Då pratar Aj med pappa igen i fantasin. Hon håller alltid i kalla skederna när hon ska läsa pappas brev/prata med pappa. Pappa har börjat tro på Gud och berättar om paradiset och att människorna ville för mycket och att Gud straffade människorna med att kasta ut dom. Hade Gud inte gjort det hade man inte behövt stjäla och hamna i fängelse. Pappa berättar att han började tro på Gud när det var påsk och han hörde musik från vinglas. Aj säger att det var hon som

spelade. "Nej, säger pappa, det var Gud. Hur skulle det kunna höras ända från Sverige till Finland? Pappa säger att när han kommer ut ska de åka till solen och värmen i Spanien. Sen lyssnar de på radio och sjunger tillsammans "Högt över regnbågens färger". De dansar.

Mamma ligger och sover på golvet på morgonen. Aj väcker henne och ber om frukost och säger att de ska åka tillsammans alla tre till Spanien när pappa kommer ut. Det vill inte mamma. Mamma är ledsen. Hon vill att hennes dotter ska gå till skolan nu och få ett bra liv. Det är därför hon är i Sverige och jobbar. Skolgården. Men nu är det Aj som inte vill vara med de andra barnen. Det blir nästan bråk. Då kommer läraren. Barnen säger att Aj ljuger som säger att hon ska åka till Spanien. Aj svarar – jag ljuger inte, jag ska till Spanien, när pappa.... – När pappa vadå? frågar läraren. – När pappa... Jag får inte säga det för mamma. Och så springer Aj sin väg, bort från skolan, på bussen. På bussen träffar hon Nå. Nå berättar om när han träffade Aj's pappa en gång. Han spelade fiol och de åt glass med kaffebrädde. Och han ger Aj ett brev från pappa. Där berättar pappa om när han träffade mamma och hon var med barn. Han gick på restaurang och skrek JAG SKA HA BARN och tog en bil med nycklarna i för att komma snabbare till mamma. Men han blev stoppad av polisen och hamnade i fängelset. Aj säger att hon vill lära sig att äta glass med kaffebrädde. Aj berättar att hon också tror på Gud nu och ber varje kväll. Men pappa gör inte det längre. Aj undrar vad de ska tro på nu...

Aj kommer hem, det är tomt. Hon får veta att mamma är trött och är på sjukhus och att det dröjer innan hon får komma ut. Hon måste hålla i den kalla skeden. Hon ska packa och få bo hos mormor i Finland.

I klassrummet. Aj ska sluta skolan i Sverige och läraren undrar om hon vill sjunga något. Hon vill inte det. Hon ska flytta till Finland. Barnen säger att "hon skulle ju till Spanien". Då kommer mamma in i klassrummet. Och Aj säger det: "Jag åker till Spanien sen när pappa kommer ut ur fängelset".

Hos mormor i Finland. Aja berättar om att mamma hade kramat om henne när de gick ut ur klassrummet. Hon var inte arg. Mamma ska vila och bli bra säger hon. Mormor frågar – vill du in till stan? Och det vill Aj.

Aj går på trottoaren. Där står en och skrattar. Aj skrattar också. De skrattar likadant. Det är pappa.

De går till ett kafé. Pappa har blivit utsläppt. Han jobbar lite i kyrkan. Aj frågar om pappa inte ska in i fängelse igen. –Nej, nu är jag för gammalt för sånt, säger pappa.

Han beställer in "Två vaniljglass. Och kaffebröd.".

Aj säger: "Och nu vill jag inte berätta mer. Jag slutar nu, medan det är bra en liten stund, för ofta blir det så fort dåligt igen när man berättar en historia".

Fiolmusik medan Aj och pappa sitter och äter.

Slut.

Efter föreställningen kan barnen prata med skådespelarna. Kanske mest med Aja. Som kan svara på frågor om att det här var hennes historia (det mesta i alla fall). Hon är nu 58 år gammal och livet blev ändå bra sen! Trots att det var jobbigt och sorgligt när hon var barn. Kalla saker håller hon fortfarande i varje dag. Varför vet hon inte riktigt.

SAMTALSGUIDE

Vi kommer ihåg olika saker efter en föreställning och vi berörs på olika sätt av olika skeenden på scenen. Att tillsammans försöka beskriva och reflektera över vad som hände

under en föreställning är ett sätt att tala om sin upplevelse på. Att föra samtalet från en beskrivande nivå över associativ nivå till en mer personlig nivå kan vara en väg att komma ifrån mer svepande omdömen som "bra" eller "dåligt". Nedan beskrivs hur ett samtal kan läggas upp.

Minnesrunda

I den första beskrivande fasen är tanken att elever i sina beskrivningar ska hålla sig nära det som hände på scenen. Låt så många elever som möjligt bidra med lika delar fram till att hela pjäsen återberättats av barnen. En gemensam beskrivande minnesrunda blir på detta sätt en överenskommelse om vad som faktiskt hände på scenen.

Prova gärna frågor som:

- Hur såg rummet ut?
- Minns du hur det började?
- Hur många var de på scenen?
- Hur såg de olika karaktärerna ut?
- Hur bytte skådespelaren roll?
- Hur lät musiken?

Beskrivningarna bidrar till att påminna varandra om händelser som först kanske inte förefallit så viktiga men som kan visa sig ha haft stor betydelse för hur eleverna uppfattade och upplevde pjäsen.

En beskrivande del kan följas av frågor om hur eleverna associerar kring olika händelser i pjäsen. En första reflektionsrunda rör sig oftast om de associationer vi har gemensamt. Denna diskussion kan också handla om de delar man inte finner trovärdiga.

Prova frågor som:

- Vad tänker du på i den scen du beskriver?
- Hur tänker de andra i gruppen om samma scen?
- Vad är en hemlighet?
- Måste man berätta hemligheter?
- När är det bra att berätta en hemlighet?
- Hur använde teatern vår fantasi under föreställningen?

Personliga reflektioner

I nästa nivå lyfter man fram mer personliga associationer, sådana som eleverna kan vara ensamma om att ha.

Prova frågor som:

- Kände du igen något av det som hände?
- Vad påminde de olika scenerna dig om?
- Hur känner Aj över att hennes pappa sitter i fängelse?
- Har hon gjort något fel?
Vad kan hon göra?

Information till barnen

Om att ha en förälder i fängelse. Det finns organisationer som stödjer barn som har en förälder i fängelse. Det kommer att finnas specifik information om detta beroende på var i Sverige vi befinner oss. Några föreningar är *Bufff*, *Solrosen* och *Lärohandledning*.

DET INGEN FÅR VETA OM PAPPA

Teman är allmänmänskliga dilemman:

Att flytta till ett nytt land och börja i en ny skola.

Att bära på en hemlighet och ljuga för sin omgivning.

Att leva utan och längta efter en förälder.

Frihet och fångenskap.

Att våga berätta sin historia och då kunna få hjälp att gå vidare.

Att människan är stark och att det trots allt hitta vägar framåt i livet.

Det
ingen
får
veta
om
pappa